

Prvi opći štrajk hrvatskih liječnika

mr.sc. Ivica Babić dr.med. spec. pulmolog

Hrvatski liječnički sindikat

Sažetak

Nezadovoljavajući socijalni položaj liječnika i nedostatak socijalnog dijaloga razlog su pokretanju prvog općeg štrajka hrvatskih liječnika koji rade u ustanovama kojima su vlasnici: Republika, županije i gradovi. Prikazani su povod i uzroci koji su neposredno doveli do štrajka uz kratki osvrt na bitna zbivanja tijekom štrajka.

Ključne riječi: Liječnici, Hrvatska, štrajk, Hrvatski liječnički sindikat

Uvod:

Sagledavajući cjelokupne okolnosti i predmnijevajući određenja zbivanja grupa liječnika 28. rujna 1990. godine osnovala je Hrvatski liječnički sindikat. Tada je postavljen glavni cilj, a to je izboriti i zaštititi status hrvatskih liječnika sukladno pozitivnim zakonskim normama, demokratskim europskim standardima i gospodarskom stanju nacije. Misija Hrvatskog liječničkog sindikata i njegovog legalno i legitimno izabranog vodstva je ostvariti postavljeni cilj.

Stvaranjem Hrvatske države počinju procesi usklađivanja radnog zakonodavstva sukladno europskim demokratskim standardima. Posljedično je potpisan prvi kolektivni ugovor za djelatnost zdravstva i zdravstvenog osiguranja. **(1)** Njegovom primjenom postignut je izvjesni napredak u odnosu na dotadašnji status liječnika u Hrvatskoj, ispravljene su određene nelogičnosti, djelomično je poboljšana materijalna položaj liječnika, ugovoren je minimum prava za sve liječnike u Republici Hrvatskoj, definirano i jasno precizirano pitanje posebnih oblika rada (dežurstva i pripravnosti), ukazano na niz problema i stvorene su pretpostavke za daljnje sustavno rješavanje statusnog pitanja hrvatskih liječnika uz uvažavanje svih objektivnih okolnosti u kojima se društvo u tom trenutku našlo. Pri potpisivanju Kolektivnog ugovora za djelatnost zdravstva i zdravstvenog osiguranja postojala su bitna ograničenja zbog Zakona o plaćama službenika i namještenika u javnim službama. **(2)** Nastupajući zajedno s ostalim sindikatima koji djeluju u djelatnosti zdravstva HLS je iskazao sindikalnu solidarnost prema ostalim zaposlenicima što je rezultiralo još povoljnijim kolektivnim ugovorom za ostale djelatnike u sustavu.

Početak 2000. godine nakon izbora dolazi do promjene vlasti. Korijenito se mijenja zdravstvena politika na štetu liječnika. Sredstva ubrana kroz doprinos za zdravstveno osiguranje prenose se u riznicu i praktično postaju proračunska sredstva. Također se mijenja zakon o plaćama u javnim službama **(3)** po kojem liječnici postaju javni službenici i namještenici. Svjesni mogućih i izvjesnih negativnih posljedica po sustav zdravstva, a prije svega po liječnike pokrenuta je sveukupna aktivnost liječnika predvođena Hrvatskim liječničkim sindikatom želeći ukazati na moguće negativne učinke nove zdravstvene politike. Uložen je veliki napor i kad smo povjerovali u uspjeh dogodio se iznenadni obrat neposredno prije donošenja Zakona **(3)**. Tadašnji predsjednik Vlade osobno je insistirao na uvrštavanju liječnika u Zakon. Suočeni s novonastalim okolnostima HLS je pokušao u zadanim okvirima, djelujući i dalje zajedno s drugim sindikatima u djelatnosti zdravstva, zaštititi položaj liječnika. Vrlo brzo postalo je jasno kako je to nemoguća misija. Pojedini sindikati jasno su se svrstali uz vlast i istovremeno krše osnovna načela sindikalnog rada, a to je solidarnost. Hrvatski liječnički sindikat je od svog osnivanja poštivao načelo sindikalne solidarnosti posebno unutar djelatnosti zdravstva. Sve više je dolazio do izražaja konflikt interesa baziran na filozofiji «radi prema sposobnostima, a dijeliti ćemo prema potrebama». Protagonisti populističke retorike sve više su zagovarali uravnilovku, naravno kada su u pitanju plaće zaposlenika, a sve drugo, uključujući stručnost, odgovornost, uvijete rada, složenost poslova, dugotrajnu edukaciju, kontinuirano stručno usavršavanje, nebitno je. Svoju smišljenu politiku po kojoj liječnike treba vratiti na mjesto koje su imali u socijalizmu Vlada je nastavila učinkovito provoditi. Nije željela produžiti postojeći Kolektivni ugovor **(1)** Sustav plaća u javnim službama pa i u djelatnosti zdravstva, tarifni dio, riješila je kroz uredbu **(4)**. Razvidno je kako je uredba **(4)** bila rezultat želja pojedinaca i određenih kompromisa, pokušala je zadovoljiti određene skupine umjesto da objektivno valorizira cijenu rada. No i tako donesena Uredba nije zadovoljila miljenike i štitičnike vlasti pa slijedi niz postupaka kojima je nastavljen započeti trend. **(5.6.7,8)** Upozorenja Hrvatskog liječničkog sindikata, ponuđene argumente i pozive na socijalni dijalog Vlada je ignorirala.

U novonastalim uvjetima Hrvatski liječnički sindikat pokušao je kroz pregovore o Temeljnem kolektivnom ugovoru za službenike i namještenike u javnim službama **(9)** zaštititi razinu stečenih prava i istovremeno stvoriti pretpostavke za ispravljanje svih nelogičnosti i nepravdi prema liječnicima kroz granski kolektivni ugovor. Na samom početku pregovarač Hrvatskog liječničkog sindikata stavljen je u neprihvatljiv položaj. Kroz protokol o vođenju pregovora nametnuto je pravilo nadglasavanja. U situaciji kad su od tri predstavnika zdravstva uz jednog liječnika bile dvije medicinske sestre, ponuđeno načelo nadglasavanja bilo je neprihvatljivo. Kasnija zbivanja potvrdila su ispravnost prosudbe i opravdanost odluke Hrvatskog liječničkog sindikata da ne prihvati ponuđeni protokol. Istovremeno Vlada potpomognuta predstavnicima sestrinskih sindikata nastavila je širiti neistine o visokim liječničkim plaćama, intenzivno i zdušno pokušavaju u javnosti lansirati tezu kako liječnici loše gospodare s proračunskim novcem i uz to neosnovano traže povećanje liječničkih plaća. Istovremeno vlast iskazuje puno razumijevanje prema pojedinim odabranim društvenim skupinama, **(10,11,12,13)**. Ustrajni pokušaj otvaranja javne rasprave kroz medije nije urodio plodom. Nakon bezuspješnog nastojanja HLS-a da uspostavi socijalni dijalog i nametne argumente kao mjerilo u pregovorima pokušalo se javnost animirati organiziranjem Štrajka upozorenja 28. lipnja 20002. Toga su dana liječnici diljem Republike Hrvatske, odazvavši se pozivu sindikata, sudjelovali u štrajku. Ciljevi štrajka upozorenja su bili: upoznati građane, relevantne institucije i osobe s problemima unutar sustava zdravstva, iznuditi socijalni dijalog i provjeriti sposobnost HLS da organizira ozbiljne akcije kako što je opći štrajk.

Detaljno elaboriranja zbivanja i učinkovitosti štrajka upozorenje prelazi opseg ovog članka.

Poruke štrajka upozorenja Vlada i resorni ministar nisu prihvatili i dalje su tvrdo odbijali uspostaviti socijalni dijalog. Sve više su zahtjeve liječnika banalizirali, minorizirali i marginalizirali. Ponekad je resorni ministar medijski kroz monolog želio stvoriti privid socijalnog dijaloga ne prežući od neistina, podmetanja i kleveta. Svi uspjesi hrvatskih liječnika, hrvatske medicinske znanosti ostali su nezamijećeni. Izdvajanjem rijetkih nesretnih i uglavnom neprovjerenih slučajeva uz pompoznu medijsku prezentaciju, liječnike se izložilo javnom linču. Željelo se autoritarno kontrolirati sustav. Psihologijom zastrašivanja liječnike se prisiljava na podcijenjeni rad. Za sve propuste u sustavu nastojalo se okriviti liječnike.. O vođenju sustava zdravstva, racionalnosti poslovanja, potrebi i provodljivosti reforme, načinu financiranja, racionalnom gospodarenju nije se dostatno javno raspravljalo. U nedostatku autoriteta, u nedostatku konsenzusa unutar struke, u nedostatku javne potpore posezalo se za autoritarnošću i represijom u raznim oblicima.

Iscrpivši sve raspoložive mogućnosti osim štrajka Hrvatski liječnički sindikat je pokrenuo prvi opći štrajk liječnika. 17.prosinca 2002. godine. Sukladno Zakonu o radu čl 203 **(14)** pokrenut je postupak mirenja. U iscrpljujućem postupku mirenja Vlada se odlučila na kupovinu vremena ne želeći uopće riješiti problem. Temeljni zahtjevi Hrvatskog liječničkog sindikata Vladi bio je priznavanje primjerenog statusa liječnika u Hrvatskoj i osiguravanje primjerenih uvjeta rada, opreme, prostora, potrošnih sredstava, prava na edukaciju radi sadržajnijeg i kvalitetnijeg radnog učinka. Formalno sukladno zakonu i pravilima o organiziranju štrajka iskazani su slijedeći zahtjevi.

Tražili smo:

1. Osnovnu plaću liječnika i liječnika stomatologa za redovan rad:
 - liječnik s položenim stručnim ispitom – dvije prosječne plaće isplaćene u RH (podaci Državnog zavoda za statistiku – usklađivanje svakih 6 mjeseci),
 - liječnik sa završenom specijalizacijom – dvije i pol prosječne plaće isplaćene u RH (kao prethodno),
2. Primjerenu cijenu glavarine u primarnoj zdravstvenoj zaštiti za liječnike s optimalno ugovorenim brojem pacijenata, na način da podmirivanje svih troškova i davanja ostane minimalna plaća kao da radi u domu zdravlja,
3. Primjenu dotadašnjeg granskog kolektivnog ugovora do potpisivanja strukovnog kolektivnog ugovora za liječnike i liječnike stomatologe,
4. Izrada i potpisivanje strukovnog kolektivnog ugovora za liječnike i liječnike stomatologe.

Kako je definitivno neuspješno okončan postupak mirenja socijalnih partnera Vlade RH i HLS-a sukladno ranijoj najavi 15. siječnja 2003. godine započeo je prvi opći štrajk liječnika. U štrajk su pozvani liječnici zaposleni u ustanovama u vlasništvu Republike, županija i gradova. Budući da ministarstvo nije odradilo svoje obveze u svezi određivanja poslova koji se ne smiju prekidati tijekom štrajka, organizacija štrajka u svim segmentima provedena je u organizaciji Hrvatskog liječničkog sindikata. Iako su Vlada i resorni ministar sa svojim suradnicima neposredno prije početka štrajka i u prvim danima štrajka, izdašno koristeći naklonost medija, pokušavali stvoriti krivu sliku, realnost na terenu je bila drugačija. Veliki broj liječnika, prosječno 80% svih pozvanih liječnika uključilo se u štrajk po pravilima o organizaciji i provođenju štrajka koje im je dostavio organizator štrajka HLS. Jedinstven nastup struke pokazan je na svim razinama uz veliku razinu solidarnosti svih liječnika. Zahvaljujući pomoći Hrvatskog liječničkog zbora određeni su poslovi koji se tijekom štrajka nisu prekivali.

Nakon spoznaje o velikom odazivu liječnika u štrajk i značajne potpore javnosti, Vlada i resorni ministar su otvorili socijalni dijalog za koji se kasnije ispostavilo kako je bio tek jedan od načina kupovine vremena i podloga za manipulacije. Zaredale su objede i neistine iznesene kroz medije i na javnim mjestima uključujući i govornicu Hrvatskog sabora. Pokrenuta je orkestrirana medijska kakofonija s ciljem kompromitiranja štrajka i liječnika. U prvi plan i jedino stavljeni su zahtjevi za povećanje plaća, javnosti se namjerno nije prikazala osnovna plaća liječnika za redovno radno vrijeme, iznošene su neistine o visokim plaćama liječnika. Hrvatskom liječničkom sindikatu raznim smicalicama u većini medija nije pružena prilika da demantira i argumentirano odgovori. Resorni ministar definitivno se razotkrio i na nedopušten način, neargumentirano, neistinama nastojao je diskreditirati stalež. Istovremeno je nastojao podijeliti liječnike kroz uredbe (15,16), kojima je napokon priznao pravo na uvijete rada i liječnicima, ali nije prihvatio prijedlog Hrvatskog liječničkog sindikata koji je zahtijevao dodatak za uvjete rada svim liječnicima. Uredba (16) je diskriminirajuća prema pojedinim liječnicima, a tim se željela isprovocirati podjela unutar staleža. 14. veljače 2003. Vlada se odlučila na represiju i nasilno je prekinula štrajk uvođenjem radne obveze. 21. ožujka 2003. godine Hrvatski liječnički sindikat podnio je ustavnu tužbu za ocjenu ustavnosti uvedene radne obveze. Unatoč požurnica tijekom trajanja radne obveze, Ustavni sud se nije očitovao.

Tijekom štrajka nije se dogodio ni jedan incident kao niti jedan postupak pred bilo kojom institucijom zbog sudjelovanja u štrajku ili posljedica štrajka. Štrajk je prije svega i jedino bio usmjeren prema poslodavcu, a organizator štrajka zajedno sa sudionicima nastojao je maksimalno zaštititi pacijenta. Spremnost Hrvatskog liječničkog sindikata da zajedno s poslodavcem kroz partnerski odnos razriješi spor u interesu svih zainteresiranih Vlada je odbila. Čak nije prihvaćen prijedlog HLS-a da se objektivno valorizira status i uloga liječnika, javno prizna objektivno stanje u sustavu zdravstva i o tome izvijesti javnost bez ikakvih materijalnih potraživanja.

Za objektivnu valorizaciju zbivanja tijekom štrajka i njegove učinkovitosti potrebno je učiniti ozbiljan znanstveni rad ili studiju, proanalizirati sve bitne čimbenike jer je sam štrajk otvorio niz pitanja, ukazao na niz problema koji su, nažalost, do danas neriješeni, a bitni su za stalež i za sam sustav zdravstva kao bitne pretpostavke kvalitetne zdravstvene zaštite nacije.

1. Kolektivni ugovor za djelatnost zdravstva i zdravstvenog osiguranja NN br:2, 9.1.1997.
2. Zakona o plaćama službenika i namještenika u javnim službama. NN br:74, 18.10.1994.
3. Zakona o plaćama u javnim službama. NN br:27, 30.3.2001.
4. Uredba o nazivima radnih mjesta i koeficijentima složenosti poslova u javnim službama. NN br:38, 27.4.2001.
5. Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o nazivima radnih mjesta i koeficijentima složenosti poslova u javnim službama. NN br:112, 18.12.2001.
6. Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o nazivima radnih mjesta i koeficijentima složenosti poslova u javnim službama. NN br:62, 28.5.2002.
7. Uredba o dodacima na plaće za pojedina radna mjesta zdravstvenih djelatnika srednje i više stručne spreme. NN br:63, 13.7.2001.
8. Uredba o dodacima na plaće za pojedina radna mjesta zdravstvenih djelatnika srednje i više stručne spreme. NN br:62, 28.5.2002.
9. Temeljni kolektivni ugovor za službenike i namještenike u javnim službama. NN br:3, 11.1.2002.
10. Zakon o izmjeni Zakona o plaćama sudaca i drugih pravosudnih dužnosnika. NN br:114, 20.12.2001.
11. Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o plaćama sudaca i drugih pravosudnih dužnosnika. NN br:64, 04.6.2002.
12. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o plaćama sudaca i drugih pravosudnih dužnosnika. NN br:153, 20.12.2002.
13. Zakon o izmjenama Zakona o obvezima i pravima državnih dužnosnika. NN br:153, 20.12.2002.
14. Odluka o donošenju zakona o radu. NN br:38, 8.6..1995.
15. Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o nazivima radnih mjesta koeficijentima složenosti poslova u javnim službama. NN br:156, 24.13.2002.
16. Uredba o dodacima na plaće za pojedine poslove zaposlenih u zdravstvu. NN br:20, 7.2.2003.